

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Nagy-Várad-utca 2127.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.</p>
--	--	--

Tartalom. A nemzetért és egyházért! Bacsoni Lajos. — Tárcza. Szilágyi András naplójából. Szeremley Samu. — A lelkesi fizetés kérdéséhez. Rózsa Sándor. — Kegyeletes visszaemlékezés Menyhárt J. működésére. Egy volt tanítvány. — Külföld. — Különfélék. — Szerkesztői posta.

A nemzetért és egyházért!

A mint e lap utóbbi számában is már említve volt, hazánk erdélyi részeinek hazafias köreit egy nagyszabású terv keresztülvitele foglalkoztatja, a mi, ha sikerülni fog, kiszámíthatatlan előnyöket helyez közeli kilátásba úgy a magyar kulturának s ennek nyomán fajunknak, mint az összes ott lévő magyar egyházaknak s ezek közt ref. egyházunknak erősödésére nézve. Arról van szó, hogy az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, a melyet a fajfentartás ösztönétől áthatott magyar társadalom hatalmas szívdobbanása teremtett meg s növesztett nagyra — mondhatni — egy pillanat alatt, összeölelkezve e hazarész magyar egyházaival, fokozott erővel törhessen ama nagy célok felé, a melyekre nézve ezen egyházakkal, a szellem, az irány, az érdekek azonosságánál fogva, testvéries közöségben van.

Ez örvendetes jelenségben van valami eszméltető s egyuttal főlemelő látvány, ha a szellemfejlődés és történeti alakulás következetességére és kölcsönös váltakozásaira gondolunk. Egykor Erdély villogtatá fegyverét Magyarországgért, a magyar nemzet önálló államiságáért; ma az anyaország foglal állást Erdély megtartásáért és a magyar társadalom küzd Erdély magyarsága s a magyar állam-eszme diadaláért Erdélyben. S valamint egykor a vallási és politikai szabadság összeforrt eszméi Erdélyből indultak hosszú harci utra, úgy most szintén Erdélyben készülnek kezét fogni egymással nemzet és egyházak a magyar kultúra és hazafiság szimboluma alatt.

A küszöbön álló erőegyesítés eszméje, azon életre-

való alakjában, a mint azt az erdélyi ref. egyházkerület nagytevékenységű püspöke, Szász Domokos javaslatba hozta, arra czéloz, hogy ama feladatok, a melyeket az E. M. K. E. maga elébe tűzött, de a melyek a kellő anyagi erő hiányában csak hosszú idő folyamán volnának megvalósíthatók, az egyházak támogatásával a legrövidebb idő alatt biztosíthatók s folyvást hathatósan munkálhatók legyenek. Az egyesített erő kifejtést mindkét fél érdeke egyaránt követeli. A református, római katolikus és unitárius egyházak a legszorosabban csatolják a magyar érdekekhez. Magyarok ezek szellemben, törekvéseikben s egyesítik kebelökben az összes erdélyi magyar elemet, ha még az ujonnan alakult evang. luth. magyar esperességet is ide számítjuk. A magyarság erősödése vagy gyengülése egyértelmű ez egyházak fejlődése vagy hanyatlásával. Vallásfelekezeti és nemzetiségi jelleg csaknem teljesen összeesők itt, épen úgy, mint a tulnyomó számu oláhoknál és a szászoknál a görög-, illetőleg (az u. n. erdélyi csángók kivételével) a lutheránus kultusz összeeső ezek nemzetiségével. És ez utóbbiaknak, főleg pedig az oláhoknak abszorbeáló ereje épen oly veszélyt rejt magában amaz egyházakra, mint általában a magyar nemzetiségre nézve. — De viszont tudvalévő dolog, hogy a magyar nyelv, szellem és műveltség terjesztésének és ápolásának legalkalmasabb munka- és örtelepei épen ez egyházak templomai és iskolái lehetnek. A hol tehát e tényezők hiányában veszély fenyegeti az egyházat úgy, mint a magyar fajt, ott az egyház és a magyarság érdekeit képviselő Egyesület számára közös munkatér nyílik s az egyesített tevékenység mindkét részről épen oly szükséges, mint természetszerű.

Sokkal ismeretesebbek a nagy közönség előtt az erdélyi ref. egyházkerület és az Egyesület között kötendő egyességnek Szász D. püspök által javasolt részletei, sem hogy azok ismertetését e helyen szükségesnek tartanók. E javaslatot az E. M. K. E. választmánya elvben elfogad-

ván, hozzájárulás végett megküldötte a többi erdélyrészbeli magyar egyházaknak is. Az erdélyi ref. egyházkerület igazgató tanácsának f. hó 9-én tartott nagygyűlése az egyességre vonatkozó püspöki javaslatot, némi kiegészítéssel s az egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásának fenntartásával, magáévá tette; valamint elvi hozzájárulásokat jelentettek ki az unitárius egyház püspöke, a ki egyuttal szerződési ajánlatot is terjesztett az Egyesület elébe és az erdélyi ág. hitv. ev. magyar gyámintézet, kilátásba helyezvén ez utóbbi az erd. magyar luth. esperesség csatlakozását is.

Egyedül a róm. katolikus egyház részéről Lőnhárt Ferencz gyulafehérvári püspök tartózkodik a többi egyházakéhoz hasonló ajánlat tételétől, indokolván ezt az erdélyi kath. pénzalapok szerény állására való utalással. Meg kell vallanunk, hogy a püspök ur jelzett magatartása felette alkalmas arra, hogy meglepetést és aggodalmakat támaszson bennünk. Meglepő ránk nézve a vagyoni erő hiányára való hivatkozás katolikus részről, főleg a midőn ez a református egyházzal állítatik mintegy szembe, ez egyháznak azon kerületével, a hol 561 lelkészi állomás közül 50 a javadalom csekély volta miatt nincsen betöltve; a hol a papi javadalmazás átlagos értéke az 500 frtot nem haladja meg és a hol 300-on felül van azon lelkészi állomások száma, a melyeknek javadalma az 500 frtot sem éri el, sőt ezek közül csaknem 200 lelkészi állomás van olyan, hol a jövedelem a 300 frton is alul marad; a néptanítók átlagos hivatali jövedelme pedig 164 frt, akkor, a midőn az 1884. évi állapot szerint, a rendes néptanítók javadalmazása, országos átlagban, 446 frt 55 kr-ra, a segédtanítóké pedig 287 frt 25 krajczárra emelkedett. De meglepő a felhozott indokolás azért is, mert az egyesülés és kölcsönös támogatás javasolt módja az egyházaknak oly csekély megterhelését vonja maga után, a melylyel a várható jelentékeny előnyök semmi arányban nem állanak. És ha az erdélyi ref. egyházkerület, ily rendkívüli előnyök biztos tudatában, nem lát okot arra, hogy e megterheléstől visszariadjon, annyival kevesebb oka lehetne erre az erdélyi r. kath. statusnak, az erdélyi kath. pénzalapok szerény állása daczára is, mert ez egyháznak, a mint azt alább ki fogjuk mutatni, a magyar faj pusztulása miatt nincsenek oly sok és annyira fájó sebei, mint a ref. egyháznak s épen ezért e téren kevesebb tenni és áldozni valója is marad.

De aggodalmat is ébreszt bennünk a kath. püspök ur magatartása, mert nagyon alkalmas arra, hogy e tisztán hazafias mozgalomba a felekezeti féltékenység és előítélet zavaró és bomlasztó elemeit vegyítse s ez által e nemzetmentő társadalmi actus kedvező fejlődése elébe kiszámít-

hatatlan nehézségeket gördítsen. Ugy tetszik azonban nekünk, hogy a püspök ur maga is ily zavaró befolyások hatását érezte, mert különben ismeretes hazafisága bizonyára nem állott volna utjában annak, hogy egy nagy nemzeti érdek felkarolása végett a többi magyar egyházakkal egy nyomon induljon. Erről tanuskodik püspök urnak az E. M. K. E. választmányához intézett levele általában, a melyben bár óva int a féltékenykedések és panaszkok támasztásától, mindamellett nem csekély felekezeti féltékenységet árul el akkor, a midőn katolikus híveinek megnyugtatótását a választmány figyelmébe ajánlani szükségesnek tekinti.

E meglepetések és aggályokkal szemben bizunk azonban az erdélyi kath. statusgyűlés bölcs belátása és minden tekinteten felülemelkedő hazafiságában.

De bárminő eredményre jusson is az E. M. K. E. és az erdélyi kath. status között az összeműködés fenforgó kérdése: az, véleményünk szerint, teljességgel nem áll utjában annak, hogy a többi magyar egyházak, kiválólág pedig az erdélyi ref. egyházkerület és az Egyesület között a javasolt s elvben mindkét részről elfogadott alapon az egyesség véglegesen megköttesék.

Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületnek legnagyobb és legnehezebb feladatai azon vidékekre esnek, a hol legtermészetesebb és legszükségesebb szövetségességét és érdektársát a ref. egyházban találhatja fel. Az erdélyi magyarságnak (1881. népszámlálás szerint 630,477) 47%-ka (névtári adatok szerint körülbelül fele) reformált vallású (1881-ben 296,395). Azon 11 megyében, a hol a magyar elem a tulayomó oláh és német nemzetiségűekkel szemben leginkább ki levén téve az elkallódás veszélyének, Szász D. püspök indokolása szerint, első sorban áll a segélyezés szüksége, a magyar elem 23%-ra, sőt ha Szbenmegyét is számításba vesszük, 21%-ra sülyed alá a 30% erdélyrészi átlagról, sőt egyes megyékben (A.-Fehér, Fogaras, Hunyad, N.-Küküllő) 3—9%-ra! E 11 megyének 359 ezer magyar lakója közül több mint 200 ezer, vagyis 55% reformált vallású. E szerint az erdélyi reformátusoknak legalább is 67%-ka lakik a legveszélyeztetettebb nemzetiségi területeken. Míg ezzel szemben 263 ezer róm. katolikus közül 68% e 11 megyén kívül, többnyire a kizárólagos magyar nemzetiségi területet képező székelyföldön él.

Ez adatokból bővebb részletezés nélkül is megérthető, hogy miért kell, ha a kérdéses bajokon segíteni akarunk, a figyelemnek első sorban a ref. egyházra irányulnia. De megérthető az is, hogy miért ragadja meg legmelegebben épen a ref. egyház ott ama segítő kezét, a melytől a magyarság oltalmában folytatott százados vívódásainak elvégre méltó sikerét remélheti.

Az E. M. K. E. meg fogja találni, kétségkívül, a se-

gélynyújtásnak azon méltányos mértékét, a mely mindenkint úgy az egyességben, mint egyességen kívül, megnyugtató és kielégítő ez által a már mutatkozó felekezetieskedés kedvetlenítő közbeszólásainak egyszersmindenkorra utját vágnia sikerülni fog.

Mi pedig, magyarok és reformátusok — itt, a Királyhágón innen, soha sem áldozhatunk szentebb és nemesebb célra, mintha filléreinket erdélyrészi faj- és hitbeli testvéreink fölemelésére rakosgatjuk össze: a nemzetért és egyházért!

Bacsoni Lajos.

T á r c z a.

Szilágyi András naplójából.

(1683—1732.)

A kézirati napló, melyet ismertetni kívánok, a Lugossy-féle könyvtárnak képezi egyik ritkaságát s figyelmet Joó István t. barátom hívta fel rá, ki azt nekem feldolgozás végett szívesen felajánlta. A mű érdemleges része 47 sűrűen irt kis 8-o levélre terjed. Eleje latinul, további része magyarul van fogalmazva s egy alacsony sorsból papságra emelkedett férfinak élete eseményeit rajzolja.

Szerzőnk nemzetsége történetének válaszában a messze időkre is visszamenvén, előadja, hogy őse György Jakab volt gyergyószéki római kath. lófő székely, ki azonban szülőföldéről kivándorolván s a Báthoryak szilágy-somlyói birtokán jobbágytelken telepedvén le, a jobbágyok sorába szállott alá s kiváltságlevelét el is vesztette. Utódai nevet cserélvén, egy pár nemzedéken mesterségek után Szűcs — majd új hazájokról Szilágyi nevet nyertek s használtak. Szerzőnk nagybátyja Szilágyi János, atyja halála után — minthogy ref. anyától származott — már a református vallásban növeltetett s eleintén Losonczy gr. Bánfy Györgynek, Erdély kormányzójának volt udvari papja, később pedig püspöki lelkész Várad mellett. Sz. A. maga 1683-ban született Szilágy-Somlyón s iskoláit is itt kezdte „Bagaméri András, a somlyai igen derék mester“ keze alatt 1691-ben. Serdülő ifju korában már említett nagybátyjának házához került Erdélybe a Bánfy-udvarhoz. Itt „szegényen s gyakran szolga módra“ élt s tanult; később pedig nagybátyjával együtt Püspökibe jutott, honnét az 1699. júliusában bátyja a debreczeni kollégiumba vitte.

„Tanítója Tataj István a kitűnő ifju volt, a ki mindenben, de főképp a klasszikus tudományokban megelőzte társait; voltak is jeles tanítványai Rácországból s Maros-Vásárhelyről is; hogy azonban a tanulók száma tulságos sokra ne szaporodjék, a debreczeni nemes kollégium szokásos elővigyázatból közülök néhányat kilépní kényszerített. Rajta kívül ugyanazon időben a syntactica osztályban Szoboszlai Cseke N. volt a tanítónk, nagy számár s kegyetlen, mint a hóhér.*) Miért is elhatározám, hogy a tanulásnak végbucsut mondok. Október

*) „Valde asinum et carnificis in modum crudelem.“

havában (1700.) tehát haza mentem szüretelni“, oly szándékkal, hogy atyja kívánsága szerint, ámbár már 18-ik évében járt, mesterségre lépjen.

Nagybátyja azonban e szándéknak ellenszegezte magát; s minthogy Püspökiben „jeles gymnasium volt, hol a tudományokban nem mindennapi előmenetelt szerezhetnék, még pedig minden költség nélkül: rávette Szilágyit, hogy ismét a tanulásra adja magát; a ki ily módon 1701-ben Néki György rektorságában visszatért a muzsákhoz s a rákövetkező évben „a püspöki diákok sorába be is kebelezetett.“ Az 1703. esztendőben „a püspöki iskola-mesterségre a derék Debreczeni M. Péter urat hozták ki“. „Ez esztendőben ütött ki a Rákóczi-féle szomorú és siralmas forradalom. November havában ellenség zaja és fegyverek csattogása közt elpusztították és fölégették az igen kedves Püspöki városa. Én magam a kard élettől és a tüzvészől menekülve, telelni, egyszersmint tanulni Szoboszlóra mentem.“

„1704. július havában“ így folytatja szerzőnk, „a debreczeni jeles iskola polgárává lettem, a mely évben támadt a deákok szomorú és szégyenletes zendülése. Én mindazáltal a debreczeni coetusban maradtam: de ősz végén a silány élelmezés következtében megbetegedve ágyba estem.“ Nagy nyomorral s a Rabutin hadtestétől való félelemben tölté itt az éveket, mígnem 1708-ban paedagogiumot kapott, vagyis alsó osztályok növendékeinek tanítása bízott rá, mitől fogva „nyugodtabb és kellemesb élete lön.“

A rákövetkező évben a pestis Debreczenben föllépett. Szept. és okt. hónapokban bizonyos kósó nyereze czéljából Sz. többedmagával a kollégium küldötteként Máramarosba utazott. „Mivel tömérdek, terhes fáradság után sem boldogulhattak semmire sem, ez a küldetés igen kellemetlen volt reá nézve.“

Félév mulva, miközben a dögvész miatt a deákok közül is sokan meghaltak, a hódmezővásárhelyi iskola-rektorságot foglalta el, melyben két évet töltvén, néhány — szintén Debreczenben végzett papi ifju társaságában, a hollandi akadémiákra utazott.

A külföldi utazás igen viszontagságos volt Sz.-ra nézve s érdekes mozzanatokban gazdag. Rövidség okáért azonban róla itt nem szólunk.

Hazatérve az akadémiákról, Sz. naplója az 1714. esztendőtől kezdve így adja elő papsága kezdetét.

„7. Januarii prédikállottam legelőször hazajövetelem után a debreczeni nagytemplomban ex 1 Cor. 15. ama kétséges magyarázatu szentírásbeli helyből, Mit téznek hát azok, a kik megkereszteltetnek úgy mint holtak? — a debreczeni t. n. tanácsnak, papoknak, professoroknak, deákoknak, számtalan nagy sokaságu hallgatóknak jelenlétekben.

22. Januarii a feljebb megmondott okok miá*) nem leheté tovább Debreczenben maradnom, hanem ki kelle indulnom hideg téli időben. Oztán 25. Januarii estve későn hazaérkezém. Jó egészségben találám az én édes öreg apám-uramat, a ki is engemet sok nyomoruságlátott, bujdosó fiát igen nagy örömmel s jó szívvel látott. Mingyárt szemben

*) Sógora és ennek anyja házuknál tartózkodott, kik nem látták szívesen.

lök t. Zoányi György urammal is,*) ki is igen örömmel látta és jövődéli jó szerencsém felől biztata.

Immár csak a volt hátra, hogy jó istenem valamely alkalmas ecclesiába való hivatallal megtiszteljen, a mely mingyárt csakhamar meg is lön; mert a krasznaiak — akkori b. predikátorokra minden okvetetlen és méltatlan megharagudván és kitudni akarván — énnékem mingyárt hivatalt adának; — melyre mingyárt én is jó szívvel ráigérem magamat ily okkal, hogy ha a szent társaságnak ellenére — t. Pankotai Sámuel uramnak is kisebbségére nem léssen. Midőn ezek így folynak, másnap mingyárt érkezik a mlgos gr. Teleki Mihály uram udvari predikátorságra hívó, nagy jutalmakkal s ígéretekkel teljes levele. Ezt az állapotot t. Zoányi uram mingyárt commendálá: de énnékem nagyobb hajlandóságom lön arra, hogy előbbi fogadásom mellé álljak. Azonban ez időtájban megesék ez tractusban lévő atyafiaknak partialis gyűlések. Hogy onnan megjövének, mingyárt kezdé t. Zoányi uram énnékem intimálni, hogy nem jó énnékem cum fratris innocentis injuria valamely ecclesiában bémennem; nem is illik a szent társaságbeli atyafiakhoz az, hogy azoknak az irgalmatlan parasztembereknek kivánságára mingyárt valamely b. atyafiat meggyalázzanak. Azonban Decsei János öcsémuram (ki abban az időben krasznavármegyei szolgabíró volt) titkon megjelenté, hogy valamennyi predikátor a gyűlésen volt, az én hivatalomat mind ellenzette. Mikor mindezeket megértém, megjelentém t. Zoányi uramnak, hogy irjon felőlem gróf Teleki Mihály uramnak, hogy addicáltam magamat az ő klmk szolgálatjára.

A honnan 8. Martii csakhamar utánam küldének két lovas katonát, egy paripát, melyekkel mingyárt megindultam és 10. Martii Hosszúfalvára érkezék. 11-dik vasárnap lévén, köszöntöttem a mlgos udvart Luk. 12. 32. Ne félj kicsiny sereg etc.

Eleintén énnékem ez az állapot igen-igen tetszék. De az az Udvari állapotnak tündér változata szerint igen keserűre válék.

Midőn ezek a dolgok folynának, épen az idő tájban holt meg gróf Teleki László, az én uramnak testvéröcsese, a kinek temetésére Kővárvidékéről Erdély felé 5. Április megindulánk és 10. Nagy-Sarmasra érkezék. 15. által menénk Mező-Szent-Péterre a feljebb megírott uri személynek temetésére. Itt láttam Erdély országának a szívét, — de nem olyan fényes és pompás állapottal, mint annak előtte 1697. esztendőben Sz. Iván és Sz. Jakab havában a fejevári országgyűlésében. 16. Április a temetést elvégezvén, visszajövének Sarmasra.

23. Április kiindulánk Erdélyből és 28-án Hosszúfalvára érkezék.

14. Máj Hosszúfalváról ismét beindulánk Erdélyben és pünkösdi szombatján Nagy-Sarmasra érkezék.

11. Junii Küküllőváron az erdélyországi predikátoroknak generalis gyűlések celebraltott, ugyanakkor akartanak az alsó-magyarországi predikátorok is gyűlést ejteni Felső-Bányán. Énnékem azért, mivelhogy

*) Z. ez időben a szilágysági traktus esperese volt s helybeli lelkész.

Debreczenben tanultam volna, a volt a kivánságom, hogy magyarországi gyűlésben ordináltassam magamat. De t. Batzoni Máté uram, akkori kolozsvári rektor-professor az mlgos ur ösztöuzéséből reá hajta, hogy Küküllőváron ordináltatnám magamat. Engedék azért a jó tanácsnak és elmenék arra a helyre az urfival Teleki János urammal együtt, noha ő klmé másnap mingyárt elhagya bennünket. Ugyanakkor nap érkezék gr. Bethlen László ő nga is. Harmadnap napig mulatozott ott a gyűlésen; énnékem is méltatlannak addig az ideig mind ebédem és vacsorám az ő nga asztalánál volt. A gyűlés és a censura negyedfél egész nap tartott. Huszonötön voltunk, kiket a predikátorságra felszenteltek; engemet is azok között méltatlan voltomra másodiknak irtak volt a rendben.

13. Junii mindezek megesvén, visszaindulánk s mihelyt haza érkezék, csakhamar megértém, hogy jó szerencsém volt, hogy Magyarországra nem mentem volt magamat ordináltatni, mert az odavaló atyafiak valami árnyéktól megijedvén, a gyűlést oda hagyták és még az utból vissza szaladtanak.)*

Szeremlei Samu.

(Vége köv.)

A lelkészi fizetés kérdéséhez.

Kósa Ede lelkész barátom e lapok mult évi 27. számában „falusi elmélkedésével“ olyan kérdést hozott szőnyegre, mely — fájdalom — régóta „napi renden“ van nálunk s tarthatunk tőle, hogy sok idő eltelik, míg levétezik onnan. Az ő elmélkedésének csak azon részén tért már rég (kevés pro,- és sok contra-felszólalás, cikkezés után) napi rendre magyar protestáns egyházunk, hogy lelkészi fizetés csekély volta, egyházaink általános szegénysége, sőt szegényedése, ezek alapján az egyházi élet fejlődésének elmaradása s több, ezekkel járó kérdések nem csekély gondot okoztak s okoznak folyvást ma is egyházunk örállóinak.

Ha tulhaladott álláspont is ezek szerint az állami fizetés mellett való harcolás, mégis köszönettel tartozunk Kósának a cikkért, mely által alkalmat adott arra, hogy a kérdéshez többen hozzá szóljanak. Legyen szabad e hozzá szólásokat, melyek e lapok mult évi folyamában jelentek meg, nekem „summázni“ s néhány szerény észrevétellel kísérni.

Amennyiben a lelkészi fizetés, a lelkészi állomás javadalmazása szoros kapcsolatban áll az egyes egyházak vagyoni állásával is, úgy annyira, hogy az egyházi — mondjuk — pénztár kedvező állása, az egyháznak, mint ilyennek vagyoni állapota sokat könnyít a lelkész helyzetén: anynyiban nem lesz helyén kívül, ha a lelkészi fizetés kérdésével kapcsolatban az egyházi magtárak ügyében megjelent eszmecserére is kiterjesztem a figyelmet.

A Kósa által sürgetett állami fizetés kérdését eléggé tárgyalja F. Varga Lajos (lásd 34—1886. sz.) s még inkább

*) Ez esetről egyházkerületi jegyzőkönyvünk egyidejűleg annyit jegyzett fel, hogy a gyűlést „a németek és a bányai dioecesisbeli clerus insidiái“ miatt nem lehetett megtartani; kik t. i. elibe mentek a zsinatra érkezőknek. A dolog így is rejtélyes. Sz. S.

Gáthalmi. (l. 37. sz.) Nekem kevés szavam van hozzá. Csak annyit jegyzek meg, hogy miként várjuk mi az államtól a lelkészi fizetést, mikor, annak ellenére, hogy „hazafias felelős magyar kormány működik a nemzet javából összeszedve a nemzet jóllétén“^{*)}: az állami és államilag segélyezett községi népiskolák tanítói a múlt évben hónapokon keresztül nem jutottak fizetéshez! Pedig minő harcot kellett viselnünk a 60-as évek utólján s még azután is néhány évig azon állami törekvés ellen, hogy felekezeti népiskoláinkat adjuk fel s tegyük községiékké?

Valóban Kósának sok állítása saját felfogása mellett való érvelésében épen csak olyan papirosan álló igazság (akár a párbéres fizetés! . . .), mint az, mikor azt mondja, hogy „ma . . . teljes vallásegynélőség van.“ Nem tartozik ugyan e kérdéshez, de mégis csak felkérem Kósa barátunkat, hogy olvassa el a lapok múlt évi 34. számából a 297. lapon megjelent cikket s emlékezzék vissza, hogy hány ilyen s ehhez hasonló panasz merült már fel, melyet az a „vallásegynélőséget“ inauguráló törvény sem orvosolt a mi megnyugvásunk szerint.

Elteltekintve az állami fizetéstől, a lelkészek helyzetén F. Varga Lajos a fixum-quantum megállapításával s ennél még korábban Dombi Lajos lelkész-tanítói állomások szervezésével, Gáthalmi az egyházak csoportosításával akar javítani.

A fixum-quantumot egy kis elkeseredéssel Földvári Gerzson támadja meg a 42-ik számban s tanácsot kér F. Vargától, hogy mit tegyen a fixum birtokosa, ha az is kevés? mit tegyen (s a kérdés ily rendezéssel lett volna logikus), ha a hívek nem tagadják ugyan meg, de nem fizetik be? s végül mit tegyen (mert a 2-ik kérdésre igen az lenne a felelet, hogy fel kell hajtani a quantumot), hogy egy kis srófolás miatt a hívek más egyházba ne menjenek?

Szerény nézetem szerint a fixum-quantum szerencsés gondolat, de semmiesetre sem az a módzat, mely kivétel nélkül mindenütt alkalmazható volna. Hogy jobb a párbérenél, bizonyítja az a körülmény, hogy volt eset már a párbérnek fixumra való konvertálására, míg az ellenkezőre, hogy a fixum párbérré tétessék, aligha volt. Jobb pedig a fixum azért, mert ez által alkalom nyílik arra, hogy a beszédessel az egyházi gondnok foglalkozzék s egy egészben mérje át a lelkésznek, míg a párbérenél megesik, hogy („egy párbéres pap“ a bizonyosságom l. 40. sz.) az „egyházi a sáros őszi napok beálltáig“ mindig járhat s mégis kinn marad a „párbér“. Jobb, mert a kivetés, osztályozás folytán igazságosabb, elviselhetőbb, mint a párok után fizetendő véka-termény. Jobb, mert a kivetéskor a kivetendő főösszeg mindig nagyobb tételben vehető fel, mint a különben kiadandó mennyiség s ez által a behajthatatlan hátrálék nem okoz deficiztet, sőt e körülmény folytán meg is lehet tisztítani a kimérés előtt az egyházi hivatalnokok illetőségét.

Azonban nem állítom, hogy a fixummal meg lenne oldva a kérdés. Hiszen a hol csekély a hívek száma, ott a fixum sem mehet sokra, az egyes hívek tulterhelése nélkül. És ismét, a hol igen nagy a bérfizetők száma s a hívek kedvező viszonyánál, vagyonosodásánál fogva a jövedelem

*) L. Kósa cikkét 231. l.

növekedésére van biztos kilátás, ott nem volna szükség a fixum sürgetésére. Ámbár a fizetés ingadozása által okozott bizonytalanság sehol se lehet jótékony hatású s az ugynevezett összeírással, kivetéssel minden kellemetlensége mellett is azt érzük el, a mit a hadvezér az által, hogy katonáit „számon tartja.“

A helyzet kellő ismerete, méltatása mellett a fixum sürgetését, életbeléptetését jó lélekkel merem hát ajánlani. De megjegyzem még azt, mit — ha talán gondolkozott volna is felette valaki — még nem olvastam leírva, de azért nem vitatom magamnak az invenczió dicsőségét.

Falusi lelkészeink egy része tulboldognak képzelni magát, ha amugy hamarjában mostani termény-fizetése fixumra változtattatnék át s egyuttal nem terményben, de készpénzben folyósíttatnék. „Ab, — mondják sokan — ha nekem 500 frt készpénz fizetésem lenne a kevés akcidenzián s lakáson kívül, minden igényemet kielégítve érezném.“ És én elhiszem, hogy igaz volna. De azt kérdelem, hogy ha csak száz évvel ezelőtt is apostoli elődeink az akkori termény-fizetés pénzértékében fixum-pénzre változtatták volna át fizetésüket: mire mennénk annak a fixum-pénznek mai értékével? Ismerek 1300 lélekkel bíró egyházat, hol anno 1700 végén csináltak 400 frt pénzfizetésről szóló lelkészi díjlevelet. S ez ma is csak 400 frt!! Akkor óriási pénz, ma elenyésző csekélység, félfizetésnek sem sok. Nézetem tehát az, hogy a hol a párbérből fixum alakíttatik, a fixum is terményekből álljon. A termény ellen lehet árkus számba felhordani a kicsinykedő kifogást, de, ha arra gondolunk, (pedig gondolnunk kell), hogy 50 vagy 100 év múlva épen úgy változhatik a pénz-viszony, mint változott csak szemünk láttára is 20 - 25 év óta: lelkiismeretlenség volna olyan felfogással pénzürtékre tenni főként a kisebb egyházakban a termény-fizetést, hogy hát a ki hátrább marad, majd tegye be az ajtót. Azokra a plátói érzelmekre, melyek a terményt fizető hívőt és lelkészt az év folyamán nyert áldások, vagy szenvedett csapások felett folytatott beszélgetéskor a szó nemes értelmében áthatják, bár a termény-fizetés szószólói ez érvet is fel szokták használni, nem akarok ezuttal hivatkozni.

Rózsa Sándor.

(Folyt. köv.)

Kegyeltes visszaemlékezés nagytt. Menyhárt János urnak 38 éves tanári működésére.

E vén ember előtt fölkelj és az ő orcáját megbecsüld! Az Isten lelkének e kegyeltes intése jutott eszembe, midőn e becses lapok folyó évi 3-ik számában azt olvastam, hogy nt. Menyhárt János, debreczeni főiskolánk egyik köztiszteletben álló kedves hittanára, 38 évi működése után beadta lemondását főtiszt. püspök urhoz és ennek hatása alatt jól esik lelkemnek s bizonyára mindazoknak, a kik őt, mint szeretett tanárkat gyönyörűséggel hallgatták, közhasznu működésére hálásan visszaemlékezni.

Távol legyen tőlem, mintha én az ő érdemeit keresett szavakkal magasztalni akarnám. Az ő élete s hosszas tanári működése önmagát dicsérte meg. Én csak, volt tanítványai nevében, annak a hálának, tiszteletnek és szeretetnek

akarak egyszerű szavakban kifejezést adni, a mely a kedves emlékü tanár iránt szíveinkben él.

A tiszántuli ref. egyházkerület jelenben élő lelképásztorai között alig lehet egy-kettő, a ki ne hallgatta volna az ő hitbuzgó és mély bölcseséggel teljes előadásait. Ezek — úgy hiszem — velem együtt, mindnyájan örömmel kelnek föl a tiszteletreméltó vén ember előtt, hogy az ő orczáját megbecsüljék. Hadd legyen ez a hálás elismerés és közös tisztelettel párosult szeretet legszebb jutalma élete estvéjén a jeles tanárnak, kit hivatali buzgalma, vallásos szelid lelkülete, mély bölcsége és igazságszeretete annyira kedvessé tett előttünk. Mi is óhajtjuk szívünkben e lapok t. szerkesztőjével együtt, hogy a hosszas munkában elfáradt hű szolgának élete estvéjét, a teljesített kötelesség édes érzete mellett, tegye a kegyelem Ura a szelid, édes emlékezet hosszan tartó boldog idejévé. Hitfelekezetünk szemefényének, a debreczeni főiskolának pedig adjon az isteni gondviselés időről-időre hozzá hasonló jeles tanárokat, a kik példájokkal, bölcseségekkel és tapintatos bánásmódjokkal nevelhessenek a hazának jó polgárokat, az ev. reformált egyháznak élő keresztyéneket, mert ilyenekre van mind a kettőnek legnagyobb szüksége!

Isten áldása legyen a főiskolán és ennek nyugalomra lépendő kedves tanárán!

Egy volt tanítvány a vidékről.

K ü l f ö l d.

Olaszország. A valdensiek utolsó, nem rég tartott zsinata, az Olaszország szabad evangyéliomi egyházával való szerves egyesülését nagy szótöbbséggel (77-tel 3 ellen) kimondotta s elhatározta. A szabad egyház lemond ugyan nevével s elfogadja a „valdensi egyház“ nevét, (bár jogában állandó jövőre bármelyik evangyéliomi gyülekezetnek egyszerűen így nevezni magát a „római evangyéliomi egyház“, „nápolyi ev. egyház“ stb.) de cserében részesül az állam oltalmában; miután a valdensi egyház az állam által hivatalosan el van ismerve. Kilátásba helyeztetett, hogy az egyház tagjainak növekedésével s más evangyéliomi felekezeteknek velök leendő egyesülésével, jövőre az „Olaszország evangyéliomi egyháza“ nevet is fölvehetik. A valdensiek florenzi lelkészkepezdéje az egyesült egyházzá lett.

Franciaország. Észak-Afrika francia püspökei panaszelevelet nyújtottak be a francia szenátus és képviselőházhoz, a miért az Algir és Tunis számára lelkészeket képző papi szemináriumok 100,000 frankra rugó évi segélye töröltetett. Panasziratukban hangsúlyozva emelik ki, hogy még protestáns nemzetek is segítyezik gyarmataikban a katolikus lelkészeket nemzeti szempontból.

Angolország. Az evangyéliomi szövetség britt ágának évi gyűlése, a szép Wigh szigeten tartatott meg. Mintegy 400-an jelentek meg az érdekes gyűlésen. A szónokok közül Douglas lelkész a keresztyén dogmák és hitvallás becsét emelte ki, mint a melyek szükségképeni előfeltételei a valódi vallásosságnak. Dr. Stoughton hosszabb beszédben kelt ki a divatos áramlat ellen, mely a hitvallást kevésre becsüli. Egy másik szónok a reformáció áldásairól beszélt s hangsúlyozta, hogy a protestantismus missziója még manapság sincs betöltve. A római rendszer reformálását re-

mélni sem lehet s ma csak arról lehet szó, miként szabaditassanak meg a népek Rómától. E föladat megoldásában nem utolsó hely illeti Angliát, mert ez országban találtak hazát a jézsuiták, kik másutt kiűzettek. Befolyásuk már is észlelhető; itt az ideje, hogy ébredjünk! Dr. Wylie Edinburghból a pápaság jelen helyzetéről, politikájáról s kilátásairól szólva, azt fejtegeté, hogy a pápaság történetének utolsó 5 éve politikai sülyedésről s vallásos emelkedésről tesz bizonyosságot. A pápaság politikai hatalma kezdetleges állapotra sülyedt alá, de politikai bilincsektől s földi nyugóktól megszabadult szelleme annyira nőtt erőben s belső szilárdságban, hogy e tekintetben vele egyetlen más vallásos testület sem versenyezhet. A politikai helyébe a szellemi befolyás lépett, mely, jelentőségét tekintve, amannak nem áll semmiképen utána. A pápaság ma a forradalom leküzdését s a keresztyén állam visszaállítását tűzte ki föladataul. A forradalom alatt a Vatikánban nem az atheismus és communismus doctrináit értik, hanem a politikai alkotmányosságot. A keresztyén állam alatt pedig ama kormányformát érti a pápa, mely valódi fejéül őt ismeri el. A pápa mindenekelőtt a hatalmas Angliára emelte szeméit s elmondható, hogy „ez órában az ő végső győzelme már sejtethető, habár távolból is.“ A veszély tehát nagy; annál nagyobb pedig, mert egész Európa ez időszert két nagy táborra kezd oszlani, a rend és a communismus táborára. Biztosak lehetünk a felől, hogy annak idejében az ultramontanok középütt foglalnak állást s most egyik, majd a másik párttal fognak paktálni. Nagy átalakulásnak néz elébe Európa. A katasztrófát meggátolni csak egy eszköz van: az evangyéliomnak egyetemes elterjesztése. Fájdalom, semmi jele sem látható annak, hogy e remény gyors valóslást érjen.

Az angol államegyház wakefieldi kongresszusán Dodd Tivadar lelkész ama szomorú tényt emlité föl, hogy a munkások nagy része elidegenedett a templomtól. Londonban s más nagy városokban a templomot a népeségnek alig 5%-a látogatja. A templomkerülés egyik fő oka az, hogy a templomi ülőhelyek bérbe adatnak.

A gloucesteri — kerületi — értekezleten, Elliot angol államegyházi püspök azt a javaslatot tette, hogy nyolcz új püspökség állittassék föl; s az e czélból szükséges 300,000 font sterling előállítására mindenik püspök 12,000 font járulékot fizessen.

Hollandia. Dr. Hofsteede de Groot, hollandi régi kitűnő theologiai tanár, mult évi december 8-ikán 84 éves korában, jobblétre szenderült. Hoofsteede, grönningeni ifju theologus korában, ottani 50 éves tanársága alatt s azután késő 84-ik évéig, ifjui elevenséggel, lankadatlan buzgalommal művelte a theologia majd minden ágát; sőt, mint művei bizonyítják, a világi irodalom terén is dolgozott. A nép is ösmerte, szerette őt („a kedves öreget“), kit az emberszeretet jellemez legjobban. „Waarheid en Liefde“ cz. kedvelt folyóiratával hatott különösen a nép szívére. Általában ritka tehetsége, nagy theologusa s szeretett embere volt ő Hollandiának. Általános, de különösen a theologiák tanárainak s a lelkészeknek nagy részvéte mellett temettetett el északi Frieslandban, Leerben, születési helyén.

A grönningeni humanistikus irányú theologiai iskola, mely már is háttérbe kezd szorulni, — ostromoztatván mind

a modernektől, mind az orthodoxoktól — Dr. Hoofsteeden alapítóját vesztette el.

Különfélék.

Debreczeni főiskola. Nagy fontosságú tárgyalásokat folytatott az akadémiái igazgató elnöklete alatt f. hó 18-án és 19-én ülésezett hittanári kar a hittanhallgatók leendő vizsgarendszerének szabályzata, a konventi ideiglenes munkálatnak a mi egyházkerületünk viszonyaihoz való berendezése ügyében, illetőleg az ezekre adandó javaslat tárgyában. Élénk és érdekes eszmecserére adott alkalmat különösen azon kérdés, hogy vajjon lehet-e a végzett másodéves hittanhallgatóktól rövid időn egymás után alapvizsgát és tanítóképesítési vizsgát is kivánni? A nagyon fontos ügy még bővebb és szélesebb körű tanácskozás tárgyává tétetni határozottatott. A részletekről annak idején referálunk. Az értekezleti gyűlés jegyzőkönyve a tanügyi bizottsághoz fog fölterjesztetni.

Vidéki hírek. Ritkán előforduló tetteket örökitett meg a szaniszlói 375 lelket számláló kisdud gyülekezet most készített aranykönyve. Három év nagyobb adományai jegyeztettek fel lapjaira s legfigyelemreméltóbb az, hogy az adakozók nagyobb része r. kath. és gör. kath. vallású. Álljon itt a legközelebbi néhány adat: Szilágyi György gör. kath. vallású, templomjavításra adományozott 200 frtot, Jakab Mihály ev. ref. vallású 100 frtot. Iskolaépítésre (tervben van) adományoztak felszólítás nélkül róm. és gör. kath. vallásúak 57 frt 60 kr. Pellet Sándor r. kath. vallású, paplak kijavítására 20 frtot. Obis Andrásné ev. ref. vallású, a papi szószerke két terítőt. Somogyi Juliánna ev. ref. vallású, egy díszes papi széket (50 frt). E mellett évenként az iskolába járó szegény tanulók egy róm. kath. vallású férfiú Gabányi Kálmán alapítványa kamatjaiból láttatnak el könyvekkel. Az aranykönyv is Thanoffer Pál r. kath. vallású, nagy-károlyi köny- és díszművész által szivességből készített a sok bajjal küzdő szegény egyház számára, mely önmagát, ily önzetlen pártolás nélkül nem volna képes fenntartani. — E lap tavalyi évfolyamában jeleztük, hogy Tisza-Földvárrott a vad-házasságban élőkre egyházi megintó, majd megfeddő levél küldését határozta el a presbyterium. Az egyházi megfeddés így hangzik: „Zsinati törvényeink 28. §-a a presbyteriumokat, közvetve fegyelmi bíróságainkat e szavakkal intvén: „a presbyterium teendője az egyházközség vallásos és erkölcsi életére gondosan felvigyázni, a vallásosság és közerkölcsiség hanyatlását, mind egyeseknél, mind családoknál, czélszerű egyházi eszközökkel erélyesen meggátolni, ennél fogva a törvény értelmében az egyház fegyelmet gyakorolni“: — ezekhez képest 1886. nov. 28-án tartott presbyteri gyűlésünkben — egyház-törvényeink 240. §-a értelmében — egyházi megintésünket, mint egyházi fegyelmünk első fokát kézbesítettük a vadházasságoknak; — és ime 30 nap leteltével már az egyházi megfeddést is helyén valónak találtuk a megátalkodottakra. És méltán, mert tiszteletes mindenek között — ugymond Pál apostol — a házasság . . . . a házasságrontókat az Isten megítéli. Átkozott, valaki közösködik az ő atyjafiának feleségével, régen megmondotta Mózes. Ismét Pál apostol szerint: ha valaki parázna, bálványimádó vagy szidalmazó . . .

ilyenekkel ingyen se egyetek. Zakariás szerint a hamis esküvőnek házába átok megyen, mely azt elpusztítja. Jézus (Máté XVIII. 17.) meghagyta: a vétkezőt mondd meg a gyülekezetnek; hogy ha a gyülekezetnek is nem fogadja szavát: legyen te előtted olyan, mint valamely pogány. Feddünk és dorgálunk benneteket óh szeretett hiveink! kik még első megintésünkre nem engedelmeskedtetek. Feddünk, dorgálunk nem jó kedvből, de szívünk fájdalmából. Nem vagytok ti anyaszentegyházunk terebélyes élőfájának rothadt ágai: nohát keresztyéni szeretettel és nagy atyafiságosan kérünk, esküdjetek meg, béküljete ki, vagy törvényesen váljatok el. A most beállott ujesztendő legyen reátok nézve a megszenteltetésnek boldog ujesztendeje! Tisza-Földvárrott, 1887. január 2-án tartott fegybirósági ülésünk. Mint értesülünk, az egyházi megintés után 30 nap alatt az 5000 népeségű egyházban megesküdött 17 vadházaspár, nyolczan elbocsátották ágyasukat, 20 törvényes, de külön élő házasság részint visszatért, részint késznek nyilatkozott a kibékülésre. — Mint a pettyéni egyház lelkésze írja lapunknak, f. hó 9-én szép tanujelét adta egyházas buzgóságának az ottani ev. ref. egyháznak buzgó főgondnoka, Böszörményi László ur. A nevezett napon tartott egyházközségi közgyűlésben ugyanis egy alapító levelet adott át s olvastatott fel a gyűlésben, a mely szerint a csekély javadalmazásu tanítói állás fizetésének javítására 200 frt alapítványt tesz. Ez összegnek ő — míg él — 6% kamatját fizetendi; örökösének pedig tetszésére bizza akár az évi kamatot adni, akár az alapítványi tőkét lefizetni, mely esetben tartozik az egyház annak kellően biztosított s 6% jövedelmező kamatoztatásáról gondoskodni. Nevezett főgondnok ur egyházas érzelme valóban gyógyítást kívánó sebet látott meg s akar enyhíteni.

Mező-Tur város képviselőtestülete, mint értesülünk, a f. hó 18-án tartott közgyűlésében az ev. ref. egyház által a központi elemi főiskola és gymnasium befogadására tervezett s a minisztérium által helyben hagyott épület számára a szükséges tégl- és cserépmennyiséget egyhangulag megajánlotta s kiszolgáltatását határozatilag kimondotta. A tégl- és cserép a költségvetésben 21—22 ezer forintra van felvéve. A város jó példával megy elől s így remélhető, hogy az egyház és hívek áldozatkészsége kimentti a mező-turi gymnasiumot a veszélyből.

Lelkészjelölés. A kovácsházai ev. ref. lelkészi hivatalra kijelöltettek: 1. Somogyi Lajos m.-sámsoni lelkész, 2. Zöld József n.-bajomi, 3. Kolombán Áron békési, 4. Nagy Károly m.-berényi, 5. Sófalyv Károly k.-tarcsai segédlelkészek.

A rokonok közötti házasság ügyében két érdekes közlemény jelent meg az „Orvosi Heti Szemle“ multévi 8-ik és 10-ik számaiban. Átveszszük azokat lapunkba, mert, ha mi beszélünk e tárgyról erkölcsi szempontból, tanuságos annak physiologiai oldalát is ismernünk. A 8-ik szám szerint egy orvos, statisztikai adatokra támaszkodva, azon meggyőződésre jutott, hogy az utódok hántalmi a vérrokonságból egyedül nem magyarázhatók, erre nézve az öröklés is szükséges és ő meg van arról győződve, hogy teljesen egészséges vérrokonság közti házasságnak az utódok egészségi állapotára egyáltalában nincsen befolyása. A 10-ik számban Dr. Shuttleworthnak „A rokoni házasságokról“ irt művéről e következő referátát írja a nevezett szaklap: „Szerző a legújabb angol statisztikai adatok alapján vizs-

gálta e kérdést. Általánosságban megerősíti azon szerzők következtetéseit, kik, mint ő is, az idiota-intézetekben kerestek felvilágosítást. Positív eredményt felmutatni azonban nehéz, mert hiányzik az összehasonlítás egységes alapja. Nem lehet ugyanis tudni, hány egészséges egyén származik rokoni házasságból, mert erre — bár Sir John Lubbock kívánta — az utóbbi népszámlálásnál is elfelejtkeztek kiterjeszkedni. Georges Darwin, az egyforma nevű egyének házasságainak alapján, az unokatestvérek házasságainak számát Londonban $1\frac{1}{2}\%$ -ra, vidéken $2\frac{3}{4}\%$ -ra teszi. Dr. Mitchel Irlandban is $1\frac{1}{2}\%$ -ra teszi e számot, míg dr. Langdon Down Londonban csak $\frac{1}{2}\%$ -ot vesz fel. Szerző kutatva, hogy hány hülye gyermek származik rokoni házasságból, azt találta, hogy a Royal Albert intézetben $5\cdot1\%$ -ot tesz a rokoni házasságból és $2\cdot9\%$ -ot az unokatestvérek házasságából született hülyék száma. Dr. Graham, Earlswood-ban a rokonok gyermekeire nézve 6% -ot, az unokatestvérek gyermekeire nézve $3\cdot8\%$ -ot talált. Dr. Down szerint pedig 852 esetben, hol a szülők ismeretesek voltak, a rokonok gyermekeinél kitett a szám 7% -ot, unokatestvérek gyermekeinél $5\cdot4\%$ -ot. Szerző ezen számok alapján, ellentétben a Darwin statisztikájára alapított nézetekkel azt tartja, hogy unokatestvérek összeházasodása praedispositiót képez hülye gyermekek nemzésére. Tovább kutatva a szülők történetét, megerősíti a dr. Langdon Down észleleteit, hogy már azoknál meg lehet találni a hülyeség okait. Unokatestvérek összeházasodásánál a nagy veszély abban van, hogy a hol csak egy kóros hajlam örökléséről lett volna szó, ez esetben két kóros tényező működik közre. Grant Allen szerint az igen elzárkózott társadalmi osztályokban, hol a rokoni összeköttetések kikerülhetlenek, óriási sok a hülye és egyéb szerencsétlen, parasztok közt ellenben kevés. Mindezekből az a végkövetkeztetés folyik, hogy ha a legszigorubb vizsgálat sem derít ki semmi ideges vagy más öröklékeny bántalmat, rokonok összeházasodását nem kell okvetlenül megtiltani.

Azon észrevételekre, melyeket Bartha F. ur, a Zenelapnak Choralkönyvemét ösmertető cikkével szemben a Debr. Prot. Lap decz. 25-iki számában közrebocsátani jónak látott, Sággh József, a Zenelap szerkesztője, a Zenelap 2-ik számában adja meg az érdemleges választ. Nekem az itt elmondottak után — bár Bartha ur nyílt kérdéseket is intézett hozzám cikkezése közben — nagyon kevés megjegyezni valóm van, mert az ügy iránt érdeklődők a Zenelap említett számából teljes meggyőződést szerezhetnek arról, hogy B. ur nagyon süppedékes talajon építette fel terjengős észrevételeit; másfelől az is kitetszik a Zenelap cikkéből, hogy a legilletékesebb helyen minő véleménynyel vannak B. ur zenei képességeit illetőleg. Én ezek után még csak annyit jegyzek meg, hogy vegyes énekkari műveknek férfikarra átdolgozása épen nem olyan könnyű dolog, hogy arra minden kántor képes lenne, mint azt B. ur csak úgy félvállról odaveti; sőt ilyféle nyilatkozatokkal B. ur azon gyanuba sodorja magát a szakértők előtt, hogy férfikarra talán soha nem is dolgozott. Végre engedje meg B. ur, hogy a viszonyosság jogánál fogva én is ajánlhassak neki valamit s ez nem egyéb, mint: kevesebb elfoglaltság s nagyobb igazgátszeretet. A kelletlen, de kénytelen felszólalásért a szíves

olvasó kegyes elnézését kérem. Békésen, 1887. január 15. Szügyi József. — Kiadtuk a fentebbit a „Zenelapból“ kivett idézet mellőzésével, mert olyan erős kifejezések a mi egyházi lapunkban nem találhatnak helyet. Különben is kérjük a vitázó feleket, hogy a kiadandó mű zenei értékét teljes szakszerűséggel inkább valamely más lapban vitassák meg. Tudjuk, hogy mi reánk is tartozik ez ügy s a magunk szempontjából méltatni is fogjuk azt, de minden részletbe mi nem fogunk bemenni. Szerk.

Számadás. A Szöllösi Antal-féle egyházi beszédek, mint a múlt évfolyam utolsó számában röviden jeleztem, mind elkelték. Utolsó kimutatásom szerint bejött 24 frt 38 kr. Azután megrendelték és kézhez vették: Kádár Antal lelkész Tisza-Szent-Imre 50 kr, Szűk Károly lelkész Tisza-Kürth 35 kr, Csepelyi Menyhért lelkész Fugyi-Vásárhely; Szabó József segédlelkész Bályok; Papp Gusztáv 4. th.; Holkó József 4. th.; Szécsi Miklós 3. th.; Kassay Béla 2. th.; Patay Sándor 1. th.; Mészáros Lajos 1. th. 24—24 kr. Ez összesen 2 frt 77 kr. Ezenkívül, elfogyván a nazarénusokról szóló 2 beszéd, magát a halotti beszédet 10 kr-ával átvették: Csák Aladár 4. th.; Veres Bálint 4. th.; Jakab János 4. th.; Szigethy Gyula 4. th.; Tóth József 3. th.; Tabajdi József 3. th.; Kiss Lajos 3. th.; Török Imre 2. th.; Kovács Gusztáv 2. th.; Némethy János 2. th.; Pokoly József 2. th. Ez összesen 1 frt 10 kr. Így együtt bejött hozam a beküldött egyházi beszédek árában 28 frt 25 kr, melyből postabélyegekre és ez ügyben szükségessé vált némi levelezésre kiadtam 60 krt és így marad 27 frt 65 kr. Ezen összeget nagyt. Szöllösi Antal lelkész ur nemes adományaként a Péczely IV-ik alapítvány pályadíjának pótlakául beadtam a főiskolai pénztári hivatalba s bejelentettem az ügyet az akadémiai tanárkari gyűlésnek. Örülök, hogy a szép cél érdekében e kiváló értékű egyházi beszédek elárúsítása körül némi csekély szolgálatot tehettem. Debreczen, 1887. január 21. Csiky Lajos, hittanár.

Lapunk jelen számához mellékelten küldjük a Budapest, König Rudolf lelkész ur által kiadott vallásos iratok jegyzékét. Több kiváló értékű nagyobb könyv és kisebb traktátus ékesíti e jegyzéket. Ajánljuk méltó figyelembe.

Szerkesztői posta. S. J. Szent-Mihály. Kérdéseire mindenestre sort keritek, de előbb néhány más ügygyel kell végeznem. Szíves türelmét kérem. — T. L. Tisza-Dob. Teljes figyelmemre méltattam, a mit nekem arról mondtál, hogy ne magam feleljek mindig a beküldött gyakorlati kérdésekre. Föltétlenül igazad van, hogy az olvasó közönséghez kellene e nyílt kérdéseket intéztetni s rá nézve valóban kényelmetlen ezen kelletlen való orákulumi szereplés. De mit tegyek?! Ha esetleg eszébe jutna husz embernek felelni a föltett kérdésre, nekem igen kényes munka volna a bejött feleletek között a végett válogatnom, hogy melyiket adjam ki. Mind pedig épen nem közölhetném. Különben magam is régen gondolkodom már e tárgyban valami tisztességes modus procedendiről s lehet, hogy találtam is már ki valamit. Köszönöm baráti figyelmeztetésedet. Hasznát fogom venni. — B. J. Szaniszló. Küldeményedet már e számban felhasználtam. De kérdelem, vajjon nem emlékeznél te 1884. aug. 21-ikének estvéjére?! — D—y —s. Kiváló érdekű cikkedre mielőbb sor kerül. — K. F. Gyüd. Természetes, hogy óhajtom a korábbi viszonyt fentartani s kérem becses dolgozatait. A hosszabb és a nagyon hosszú között tegyünk némi megkülönböztetést.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**